

Адміністративне, фінансове, податкове право

Проблеми запобігання корупції в приватній сфері в Україні

Баранов Сергій Олексійович,
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного права
та адміністративного процесу Одеського
державного університету внутрішніх справ

Важливим завданням оновленої влади в Україні на сучасному етапі залишається остаточне формування та подальша реалізація ефективної антикорупційної політики як в публічному, так і в приватному секторі.

На шляху руху України до Європейських стандартів у сфері протидії корупції державою було здійснено низка організаційно-правових заходів - прийнято спеціальний антикорупційний закон та декілька інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, на політичному рівні проголошено курс на посилення протидії цьому суспільному злу тощо. Однак, ці та інші, здійснювані в державі та суспільстві, заходи не дали відчутних позитивних результатів у справі протидії корупції.

За даними Міжнародної антикорупційної організації Transparency International в оприлюднені на початку 2020 року в дослідженні «Індекс сприйняття корупції-2019» Україна дещо покращила свої показники у протидії корупції її результат склав 30 балів, що визначило 126 місце серед 180 країн світу [1]. **Ці наведені данні свідчать, про необхідність подальшої активізації діяльності у цьому напрямі держави та усього українського суспільства.**

Слід відзначити, що останнім часом все більшої актуальності набуває протидія корупції в приватній сфері, зокрема у сфері економічної діяльності.

Правова регламентація запобігання корупції у приватному секторі закріплена була у законах України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні на 2014-2017 роки» від 14.10.2014 року та «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 року, Кримінальному кодексі України від 05.04.2001 року. В Антикорупційній стратегії запобігання корупції в приватній сфері є окремо виділеною проблемою, визначаються мета та заходи для її подолання [2]. Розділ X

Закону «Про запобігання корупції» має назву «Запобігання корупції у діяльності юридичних осіб» і передбачає основні заходи протидії корупції [3].

Найбільш негативною властивістю корупції є те, що вона проникає в усі сфери суспільного життя і стосується більшості суспільних відносин, перш за все тим, яким властиві дозвільно-розпорядчі ознаки. Йдеться про сферу адміністрування економічною діяльністю: цивільні, господарські та інші відносини, які можна об'єднати з допомогою поняття «приватність».

Корупція у бізнес-середовищі має два аспекти: корупція у відносинах з посадовцями органів публічної влади та корупція у самому приватному секторі.

Приватна сфера - це сукупність суспільних відносин, яка складається серед окремих осіб (юридичних або фізичних) з приводу реалізації приватних інтересів. На відміну від приватної сфери, публічна сфера передбачає обов'язкову наявність державного або суспільного інтересу [4, с. 191].

У приватних комерційних підприємствах керуючі використовують свою дискреційну владу при укладанні контрактів, наймі нових працівників, нагляді над підлеглими. Це відкриває можливості для дій з метою отримання особистої вигоди, які при цьому можуть наносити економічні збитки власникам, або акціонерам компанії.

Таким чином об'єктом корупції у приватному секторі виступають три окремі групи суспільних відносин: перша група – це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень державними службовими особами та службовими особами місцевого самоврядування (інтереси публічної служби); друга – це суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень іншими службовими особами (інтереси приватної служби); третя – суспільні відносини, змістом яких є встановлений законом порядок здійснення своїх повноважень особами, які надають публічні послуги.

Негативний вплив корупції в приватному секторі має два основні напрямки: 1) заважає становленню нормального бізнессередовища, 2) сприяє корупційним угодам у приватному секторі шляхом розвитку неофіційних зв'язків між бізнесменами та державними службовцями.

Сьогодні хабарі, «відкати», уникнення встановлених процедур вважається «нормальною» бізнесовою практикою. В результаті широкого розповсюдження «тіньової економіки» неформальні угоди, недоброчесна конкуренція та підміна нормальних етичних стандартів кримінальними «поняттями» є достатньо поширеними явищами у приватному середовищі. Існування потужних неформальних зв'язків між бізнесменами, політиками, державними службовцями та правоохоронцями приводить, як мінімум, до конфлікту інтересів і нерідко до системної корупції.

За експертними оцінками, у приватному секторі найчастіше зустрічаються такі форми корупції, як: хабарі за працевлаштування (33 %), купівля інсайдерської інформації (37 %), змови щодо утримання цін на певному рівні (38 %), купівля інформації по тендерах (34 %), «відкати» (46 %) [5].

До цих видів також можна додати ще фаворитизм (практика надання несправедливих преференцій одній особі або групі осіб за рахунок інших), непотизм (форма фаворитизму, заснована на наданні переваг близьким родичам) та кронизм («панібратство» – практика надання переваги друзям або колегам; різновид фаворитизму), виникнення конфлікту інтересів у працівників приватного підприємства, отримання подарунків та привілеїв, порушення етичних правил поведінки. Слід відзначити, що суспільна небезпека корупції в діяльності приватних підприємств проявляється у тому, що фінансові ресурси, які циркулюють поза державним і громадським контролем, мають підвищений корупційний потенціал.

Запобігання корупції у приватному секторі розглядається однією з важливих складових частин функціонування загальної системи запобігання корупції в Україні. Проте, в цілому, запобігання корупції у приватному секторі на сьогодні знаходиться у зародковому стані.

Проблемою в сучасному економічному житті України залишаються випадки зрощення бізнесу та влади, що створює перешкоди для провадження господарської діяльності іншим суб'єктам господарювання. Подолання зазначеної проблеми повинно здійснюватися шляхом ліквідації корупційних схем, запровадження чітких процедур участі суб'єктів господарювання та інших

організацій у розробленні актів законодавства, удосконалення антикорупційного законодавства в частині обмеження доступу юридичних та фізичних осіб, причетних до корупційних правопорушень, до ресурсів, що надаються державою (отримання державних кредитів, субсидій, субвенцій, податкових пільг, участь у публічних закупівлях), а також застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб.

В 2017 році НАЗК затвердило «Типову антикорупційну програму юридичної особи», яка була розроблена спільно з представниками національного і міжнародного експертного середовища та передбачала обов'язкову для юридичної особи вимогу розробки та впровадження комплексу заходів, які є необхідними та достатніми для запобігання і протидії корупції.

Насамперед, до таких заходів належить періодична оцінка корупційних ризиків у діяльності юридичної особи, а саме: внутрішня, (яка проводиться щонайменше один раз на рік) та зовнішня оцінка корупційних ризиків, (яку проводять організації, що надають аудиторські, юридичні чи консалтингові послуги, або незалежні експерти). Ч. 2 ст. 62 Закону України «Про запобігання корупції» [3] визначає перелік юридичних осіб, для яких Антикорупційна програма затверджуються в обов'язковому порядку це: 1) державні, комунальні підприємства, господарські товариства (в яких державна або комунальна частка перевищує 50%), де середньооблікова чисельність працівників за фінансовий рік перевищує 50 осіб, а обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) за цей період перевищує 70 млн грн; 2) юридичні особи, які є учасниками попередньої кваліфікації, учасниками процедури закупівлі відповідно до Закону України «Про публічні закупівелі», якщо вартість закупівлі товару (товарів), послуги (послуг), робіт дорівнює або перевищує 20 млн грн. [6].

Антикорупційних програми для юридичних осіб повинні містити у собі чіткий перелік комплаєнс-процедур.

Також не слід забувати про такий механізм протидії корупції як антикорупційні стандарти. Стандарт ISO 37001 вимагає того, щоб юридичні особи вжили низку заходів, що відповідають їхнім особливостям для запобігання можливого хабарництва. Вони містять: схвалення антикорупційної політики;

призначення відповідального співробітника з питань дотримання вимог; перевірку та навчання співробітників; проведення оцінки корупційних ризиків; впровадження фінансового та комерційного контролю; стимулювання процедур звітування та проведення досліджень; інформування про політику, процедурах і вимогах до всього штату, підрядникам, постачальникам і іншим третім особам.

Вважаємо що, одним із шляхів поліпшення ефективності протидії корупції у приватному секторі є підвищення рівня поінформованості суб'єктів господарювання про доброчесність ведення бізнесу. Підтримка ділової репутації, удосконалення стандартів доброчесності відповідно до найкращих міжнародних практик, протидія корупції, послаблення регуляторного тиску, полегшення доступу до кредитування, а також сприяння виходу на міжнародний ринок можливе через участь бізнесу у Всеукраїнській мережі доброчесності.

Популяризації доброчесного ведення бізнесу серед суб'єктів господарювання сприятиме створення реєстру, основною метою якого стане формування переліку суб'єктів господарювання, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення.

Автор підтримує думку більшості вчених, про необхідність запровадження Кодексів етики юридичної особи, які є важливою складовою у протидії корупційним правопорушенням у приватному секторі, вони сприяють відкритості компанії як для її співробітників, так і контрагентів, регуляторів, допомагають співробітникам чітко зрозуміти, яка поведінка від них очікується та підтримується керівництвом та акціонерами компанії.

На наш погляд, подальшої активізації потребує робота з формування негативного ставлення громадян до корупції. Для реалізації цієї функції уповноваженим підрозділам рекомендовано здійснювати наступні заходи: 1) системно розміщувати у засобах масової інформації публікації або відповідні повідомлення; 2) проводити комунікативні заходи з питань реалізації державної антикорупційної політики, зокрема періодичні (щомісячні, щоквартальні); 3) розміщувати тематичні виступи в аудіовізуальних засобах масової інформації; 4) проводити тренінги, семінари, круглі столи, конференції, навчання тощо.

На нашу думку, запобіганню корупції у приватному секторі також буде сприяти посилення юридичної відповідальності керівника підприємства або відповідального за протидію корупції за невиконання Антикорупційної програми, а саме: 1) до адміністративної відповідальності у вигляді збільшення розміру штрафу в три рази, з наявних 2040 - 6800 гривень до 3400 -17000 гривень; 2) до кримінальної відповідальності у вигляді таких альтернативних покарань: штраф до 2000 н.м.д.г., або виправні роботи - до 2 років, або обмеження волі -до 3 років, з позбавленням права обіймати певні посади - до 5 років.

Сподіваємося, що реалізація запропонованих нами заходів дозволить суттєво знизити рівень та ризики корупції в приватній сфері.

Література:

1. Індекс сприйняття корупції - 2019.URL: <https://ti-ukraine.org/news/cpi-2019> (дата звернення: 03.03.2020).
2. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1699-VII. // Відом. Верхов. Ради України (ВВР), 2014, №46, ст. 2047.
3. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року №1700-VII. // Відом. Верхов. Ради України, 2014, №49, ст. 2056.
4. Тихомиров Ю.О. Современное публичное право: монографический учебник. – Москва: Эксмо, 2008. – 446 с.
5. Корупція в приватному секторі. URL: http://91.142.175.4/nazk_files/doslidzhennya/8.pdf. С. 7. (дата звернення: 03.03.2020)
6. Про публічні закупівлі: Закон України від 25 грудня 2015 року №992 - VIII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1916, №9, ст.89.